

ТЕМА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА 54-МУ ДНІ ІСТОРИКА В НІМЕЧЧИНІ

Уже понад сто років, починаючи з 1893 р., в різних містах Німеччини проводиться День історика — найбільш спеціалізована конференція істориків у цій країні. Місцем проведення 19—21 вересня 2023 р. 54-го наукового зібрання стало давнє саксонське місто Ляйпциг — один із провідних центрів дослідження історії Східної Європи. Проходив захід під гаслом «Крихкі факти», а одна з секцій мала назву «Вижити і працювати в умовах війни: Ситуація істориків в Україні». Цю секцію ініціювала професорка Юлія Обертрайс (Julia Obertreis), керівниця кафедри нової й новітньої історії з особливим розглядом історії Східної Європи (Університет Ерлангена — Нюрнберга), а її програма та ключові питання розроблені у співавторстві з проф. Володимиром Потульницьким (Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України).

На секції були заслухані три доповіді істориків зі Львова, Києва й Харкова про пережитий під час війни досвід. Першою виступила кандидатка історичних наук, викладачка кафедри історії стародавнього світу і середніх віків Харківського національного університету ім. В. Каразіна та запрошена дослідниця Університету Ерлангена — Нюрнберга *Марія Пархоменко*. У своїй доповіді «Війна як виклик, війна як можливість» вона розповіла про власний досвід евакуації, про особисту драму як дослідниці античного Херсонеса, пережиту у зв'язку із захопленням Росією Криму та втратою фондів Державного архіву Херсонської області, викрадених російськими військами. Доповідачка зупинилася на проблемі вивезення росіянами знахідок з археологічних розкопок до РФ і розповіла про усно-історичний проект Харківського університету «Рух на Захід: українські вчені в умовах вимушеної еміграції 2014—2023 рр.».

Цитування: Потульницький В. Тема російсько-української війни на 54-му Дні історика в Німеччині. *Український історичний журнал*. 2025. № 3 (582). С. 253—255.

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2025. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

ISSN 0130-5247. Український історичний журнал. 2025. № 3 (582)

Д-р іст. наук, проф. *В. Потульницький* у доповіді «Дослідницька робота історика в Україні в умовах російсько-української війни» розповів про досвід наукової роботи в архівах та бібліотеках Києва і Львова в перші півтора року повномасштабного вторгнення. Доповідач проаналізував спричинені війною зміни у сприйнятті історії, зосередився на нових дослідницьких питаннях та перспективах історичної науки, поділився враженнями щодо участі в наукових конференціях в Україні й за кордоном. Було, зокрема, розглянуто досвід роботи присвяченого річниці російського вторгнення міжнародного симпозиуму «Стратегії виживання України та Росії», який відбувся в м. Саппоро (Японія) 20—21 лютого 2023 р., де автор виступив із доповіддю «Сучасна ситуація та перспективи історичної науки в Україні в умовах російсько-української війни: поколіннєві й методологічні аспекти».

Кандидатка історичних наук, наукова співробітниця Центру міської історії (Львів) *Валентина Шевченко* в доповіді «Тут і зараз: реальність життя та документація досвіду війни» розповіла про дослідницький проект «Документування досвідів війни». Працівники центру зафіксували досвід мешканців різних регіонів України з метою архівувати, систематизувати і зберегти його для майбутнього. Для цього учасники проекту побували у 12 містах, зібравши 155 свідчень про історії воєнного повсякдення.

В обговоренні доповідей брали участь завідувач кафедри історії Східної Європи Боннського університету проф. *Мартин Ауст* (*Martin Aust*), директор Ляйбніцького інституту історії й культури Східної Європи з м. Ляйпциг проф. *Марен Переп* (*Maren Röger*), директорка Дослідницького центру Східної Європи Бременського університету професорка *Сюзанна Шаттенберг* (*Susanne Schattenberg*), керівник відділу історії Інституту досліджень Східної та Південно-Східної Європи ім. Г.В. Ляйбніца з м. Регенсбург проф. *Гвідо Гаусман* (*Guido Hausmann*), завідувач кафедри середньовічної й ранньомодерної історії Ляйпцизького університету проф. *Штефан Родевальд* (*Stefan Rohdewald*) та ін.

Німецьких й австрійських істориків цікавило чимало питань. Які деформації, спричинені війною, слід брати до уваги при характеристиці становища української історичної науки? Чи можна стверджувати, що створення версії української історії, відповідної всесвітній історії, є найбільшим викликом для української історичної науки на сучасному етапі? Якщо це так, то які основні проблеми слід вирішити, особливо в контексті досліджень із медієвістики та модерного часу? Чи є в Україні стратегічне бачення розвитку досліджень із глобальної чи всесвітньої історії, з історії Східної Європи? Якщо є, то у чому воно полягає? Які є шляхи покращення ситуації в історичній науці в Україні? Якої реформи потребує українська історіографія (якщо потребує)? Які зміни в розуміння історії як науки внесла війна (нові терміни, дослідницькі питання, перспективи)? Якими є нерозв'язані спільні проблеми української та німецької історії?

В роботі секції брали участь учителі історії німецьких середніх шкіл і гімназій, керівники музеїв історичного профілю, студенти й докторанти, громадські діячі, журналісти, представники Міністерства науки та освіти Німеччини, радники урядових органів із питань науки, українці, які проживали у ФРН або знайшли

там тимчасовий прихисток та ін. Вони також долучилися до дискусії, зокрема їх цікавили наступні питання. Науковці у вигнанні: які труднощі вони долають, які нові можливості перед ними відкрились? Як колеги з Німеччини можуть підтримати українських істориків? Які проблеми постають при читанні лекцій з історії онлайн? Чи можна стверджувати, що дослідження української історії йде в одному річищі з дослідженнями з історії Польщі? Які тут існують розходження? Чи справді Україна, Росія та Білорусь проходили спільні для трьох країн історичні процеси, як це стверджують російські історики? Чи проблема гідності української мови розв'язана у Східній і Південній Україні? Як пояснити наполегливе повторення в російському й радянському імперських наративах намагань обґрунтувати ідею «меншовартісної сутності» українського народу? Чи будуть колись здатні російські еліти змінити свою позицію з українського питання?

До роботи секції, де обговорювалися лише питання історії України та російсько-української війни, був особливий інтерес, про що свідчить присутність на засіданні понад 50 осіб, майже три години виступів і дискусії. За відгуками німецьких колег, робота секція була організована на високому науковому й методологічному рівні.

Надійшла / Received 11.02.2025

Володимир ПОТУЛЬНИЦЬКИЙ

Інститут української археографії та джерелознавства
ім. М.С. Грушевського НАН України (Київ, Україна)

Volodymyr POTULNYTSKYI

M.S. Hrushevskyy Institute of Ukrainian Archaeography
and Source Studies of the NAS of Ukraine (Kyiv, Ukraine)